

Socialinio darbo profesijos tyrimai

Socialinio darbo profesijos (ne)galia visuomenėje¹

Prof. Dr. Harald WAGNER

Evangelische Hochschule Dresden (Vokietija)
harald.wagner@chs-dresden.de

Įvadas

Tema „Socialinis darbas ir galia“ yra labai aktuali ir provokuojanti. Tačiau pati galios tema dažnai suvokiama ribotai, o jai skirtose analizėse dėmesys sutelkiamas į dalines šios temos sritis. Literatūros ar mokslinių studijų tema „Socialinio darbo profesijos (ne)galia visuomenėje“ beveik nėra. Kartkartėmis kalbama apie galią socialiniame darbe, tačiau ir tai nėra dažnas reiškinys – tą rodo faktas, kad vokiečių kalba išleistuose socialinio darbo / socialinės pedagogikos² žinynuose „galios“ sąvokai nėra skirta atskiro skyriaus, ji minima tik kituose kontekstuose, bet ir ten – labai retai³. Surinkus sąvokas „galia ir socialinis darbas“ interneto naršyklės paieškos lauke, informacija gaunama išskirtinai apie galią įvairiose socialinio darbo / socialinės pedagoginės veiklos situacijose, o literatūroje, kurioje nagrinėjama galios visuomenėje tema, apie socialinį darbą / socialinę pedagogiką apskritai nekalbama. Žinoma, čia pasitaiko ir išimčių, tačiau jos yra susijusios su fundamentalia visuomenės kritika. Tad šiuo straipsniu siekiama pateikti tiek lauko analizę, mėginant pažvelgti į ją kritiškai, tiek paieškoti atsakymų į klausimą, kaip socialinis darbas galėtų užsitikrinti sau įtakingesnę poziciją visuomeniniuose santykiuose.

Svarstant šią temą, tenka konstatuoti, kad socialinio darbo įtaka visuomenei yra maža. Lyginant skirtingas šalis ryškėja nemaži skirtumai, kuriuos lemia kiekvienos jų valstybinė teisė, dominuojanti kultūra ir ekonominės galimybės. Visgi nepaisant to galima drąsiai teigti, kad socialinis darbas nepriskirtinas prie įtakingiausių visuomenėje veikiančių jėgų; tas pats pasakytina ir apie Vokietiją bei visuotinai liaupsinamas Šiaurės šalis. Be to, akivaizdu, kad socialines problemas kasdienė sąmonė traktuoja kaip mažesnės svarbos, pagrindinį dėmesį teikdama ekonominėms bei sveikatos apsaugos problemoms. Tokio požiūrio padarinys – neteisingas atlygis už darbą, arba, atrodytų, savavališkas asignavimų mažinimas ir, žinoma, menka įtaka visuomenei. Todėl visų pirma šiame straipsnyje keliamas klausimas, ar minėtos tendencijos paklūsta griežtiems dėsningumams, ar vis dėlto yra nulemtos istorinių, konkrečiai šaliai būdingų veiksnių, o tai reiškia, jog gali būti keičiamos. Taip pat straipsnyje teorinės įžvalgos yra transformuojamos į konkrečių veiksmų galimybes.

¹ Šis straipsnis – tai šiek tiek sutrumpinta ir atnaujinta pranešimo, kurį 2013 m. lapkričio 8 d. straipsnio autorius skaitė Vilniaus universitete vykusioje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Socialinis darbas ir galia“, versija.

² Vokietijoje socialinis darbas ir socialinė pedagogika turi skirtingas ištakų tradicijas, visgi pastaruosius 30 metų vis rečiau apie šias disciplinas mąstoma kaip apie visiškai skirtingas. Tiek akademinis, tiek praktinis lygmeniu vyksta šių disciplinų suartėjimas, net susiliejimas.

³ Plg. Otto ir Thiersch (2001) žinyną bei dvikalbį socialinio darbo vadovą, parengtą Vologdos universiteto ir Bochumo aukštosios mokyklos (2002).

Pagrindinis dėmesys šiame straipsnyje yra skiriamas socialinių struktūrų ir procesų formavimosi pamatinei analizei. Pateikiami sociologijos, komunikacijos mokslų ir socialinio darbo aiškinimai, modeliai bei nuorodos sujungiami į vieną tvirtą darinį. Kadangi tai daroma tiek patitelkus kritišką teorijos analizę, tiek ieškant atsakymų į praktinius klausimus, tolesniuose samprotavimuose bus apsiribojama tik siaura esamų teorijų sritimi. Išsami teorinė diskusija šiame straipsnyje nepateikiama.

Straipsnio struktūra: pirmasis skyrius yra skirtas teorinei analizei, antrajame skyriuje nuo teorinių samprotavimų pereinama prie praktinių klausimų, trečiajame skyriuje pateikiami apibendrinamieji svarstymai ir veiklos orientyrai.

1. Struktūros ir proceso analizė

Struktūros ir proceso analizė atliekama modifikuotai integruojant tris modelius ar aiškinimus. Į visus šiuos modelius yra žvelgiama stengiantis suformuluoti tvirtus veiklos orientyrus antram straipsnio skyriui „Naudoti galia: užimti erdves“.

1.1. Galia kaip valdymo priemonė (Parsonsas, Luhmannas)

Tiek moksliniame, tiek viešajame diskurse pasitaiko skirtingų galios apibrėžimų ir su tuo susijusių vertinimų. Vokiečių kalba kalbančiose šalyse sąvoka „galia“ (vok. *Macht*) turi veikiau neigiamą emocinę konotaciją. Tokią paslėptą konotaciją arba pernelyg didelį neapibrėžtumą galima rasti net Maxo Weberio pateikiamame galios apibrėžime: „*Galia* reiškia bet kokią šansą socialiniame ryšyje realizuoti savo valią – taip pat ir tada, kai susiduriama su pasipriešinimu – nesvarbu, kuo tas šansas remiasi. <...> Galios sąvoka yra sociologiniu požiūriu amorfinė. Bet kokios žmogaus savybės ir bet kokios susiklosčiusios aplinkybės gali padėti žmogui pasiekti, kad konkrečioje situacijoje būtų vykdoma jo valia“ (Weber 1990: 28).

Savo valios vykdymas, kitiems tam priešinant, dar stipriau akcentuojamas, pavyzdžiui, psichologijoje, gretinant galios ir įtakos sąvokas. Galia „apibrėžiama kaip kitiems daromas poveikis, prieštaraujantis jų interesams, o įtaka kitų interesų nepažeidžia. <...> Galios procesai labai skiriasi nuo įtakos procesų: pirmieji sužadina neigiamas emocines reakcijas, sukelia gynybinę reakciją ir bejėgiškumo pojūtį, kelia grėsmę santykiams ir trukdo plėsti žinias, ką galima būtų daryti, esant intensyviai komunikacijai“ (<http://www.psychologie.hu-berlin.de/prof/org/forschung/machtundeinfluss>).

Šioje formuluotėje galia akivaizdžiai suvokiama kaip sprendimų radimas ir priėmimas *neįtraukiant* į tai komunikacijos, kuri yra reikalinga siekiant konsensuso.

Straipsnio autoriui sunku sutikti su tokiu aiškinimu, todėl toliau pamėginsime parodyti, kad pats galios naudojimas yra ne kas kita, kaip specifinė komunikacijos forma. Galia, remdamasis Talcottu Parsonsu ir Niklasu Luhmannu, straipsnio autorius supranta *kaip sudedamąją* sėkmingos arba sustiprintos komunikacijos *dalį*. Žvelgiant iš šios perspektyvos, galia traktuojama kaip „simboliškai apibendrintas valdymo tarpininkas“. Apskritai šie simboliškai apibendrinti valdymo tarpininkai yra laikomi „evoliucijos būdu atsiradusiais ir išbandytais atsakais į dvilypės kontingencijos problemą⁴, kuri juos formuoja bei riboja. Tai yra specialūs ženklai, kurie būtent dėl to

⁴ Kontingencija – logikos mokslo sąvoka – teigia, kad dalykai (procesai, reiškiniai) gali būti ir kitokie nei jie yra, tačiau galimas jų kitoniškumas yra tik realiai įmanomo ribose. Dvilypė kontingencija reiškia sudėtingesnę šio atvirumo lygmenį, kai tiek aplinka yra kontingentiška (paprastoji kontingencija), tiek sistemos reakcija į ją yra kontingentiška (todėl – dvilypė kontingencija).

gali įgyti universalią reikšmę. Jie visuomet atsiranda ten, kur pavyksta rasti simbolius ir juos paskleisti“ (Luhmann 1994: 240). Norint juos lokalizuoti, galima pasakyti, kad *kiekviena* evoliucijos būdu atsiradusi socialinė sistema arba subsistema, siekdama sėkmingesnės komunikacijos, susikuria *savo* valdymo tarpininką. Šis tarpininkas valdo atitinkamą subsistemą simboliškai ir apibendrindamas, tai reiškia, kad jis nuolat (simboliškai) paženkliną abi galimų sprendimų puses ir drauge (apibendrindamas) atsižvelgia į visus galimus atvejus. Būtent Talcottas Parsonsas (Parsons 1951, 1980; Wagner 1996; Luhmann 2004) sukūrė vadinamąją AGIL schemą, kurioje, jo manymu, logiškai galimos ir kartu būtinos sistemos užduotys yra pavestos specifinėms subsistemos. Visų pirma išskiriama subsistema, kuri laiduoja sistemos prisitaikymą prie aplinkos (angl. *adaption*). Moderniose visuomenėse šią užduotį atlieka ekonominė sistema. Antra, kiekvienai sistemai yra reikalinga subsistema, kuri valdytų sistemą ir vadovautų tikslų siekimo (angl. *goal attainment*) procesui, ši subsistema paprastai vadinama politine sistema. Trečioji subsistema, t. y. teisės sistema, pasitelkdama įpareigojančias veikimo normas, užtikrina sistemos veiksmų integraciją. Kultūra drauge su religija veikia kaip ketvirtoji subsistema, padedanti išsaugoti visuomenės vertybines nuostatas, kurios neretai yra latentinės (angl. *latent pattern maintenance*). Svarbu, kad visoms subsistemoms būtų teikiama vienoda reikšmė ir kad nebūtų mėginama kurių nors jų iškelti ar sumenkinti kitų sąskaita. 1 pav. pateikiamoje schemoje minėtos subsistemos yra parodytos grafiškai, drauge įvardijant ir kiekvienos jų simboliškai apibendrintą valdymo tarpininką – pinigų, galią, įtaką ir vertybinę orientaciją.

A = <i>Adaption</i> (liet. P = prisitaikymas)	G = <i>Goal attainment</i> (liet. T = tikslo siekimas)
Ekonominė sistema Pinigai	Politinė sistema Galia
Kultūra, religija Vertybinė orientacija	Teisinė sistema, normos Įtaka
L = <i>latent pattern maintenance</i> (liet. L = latentinių vertybinių nuostatų išsaugojimas)	I = <i>Integration</i> (liet. I = integracija)

1 pav. *AGIL schema ir simboliškai apibendrintos valdymo priemonės (pagal Parsonsą)*

Kalbant apie valdymo tarpininkus tai reiškia, kad ekonominę sistemą valdo pinigai, politinę – galia, teisinę – įtaka, o kultūros ir religijos sistemą – vertybinė orientacija. Remiantis sistemų teorijos požiūriu, visiems valdymo procesams yra būdingas binarinis principas, tai reiškia, jog jie turi prisidėti prie to, kad visais galimais atvejais būtų priimamas tik teigiamas arba neigiamas sprendimas ir kad tai vyktų nuolat. Štai, pavyzdžiui, ekonominėje sistemoje binarinis valdymo principas, pasitelkiant pinigų, kaip valdymo priemonę, reiškia, jog už prekes / paslaugas arba yra mokama, arba nemokama – jokio patvaraus tarpinio sprendimo nėra. Politinėje sistemoje atitinkamai funkcionuoja galia kaip valdymo tarpininkė: priimtu sprendimu turi būti aiškiai parodyta, kad veiksmų alternatyva yra pasirinkta ir priimtas neginčijamas nutarimas. Svarbu, kad visi nepasirinkti veiksmų pasiūlymai nebūtų sunaikinti ir kad prireikus jais galima būtų pa-

sinaudoti ieškant tolesnių sprendimų – lygiai taip pat, kaip ir visos nenupirkto prekės, kurias bus galima nupirkti vėliau. Sistemų teorijoje tai išreiškiama specifine simbolio samprata (plg. Luhmann 1984: 135). Simbolis nuolat byloja, kad yra dvi tarpusavyje susijusių dalykų / reiškinių pusės. Nors visuomet yra matoma tik viena pusė, bet kita, priešinga pusė, – antraip tai nebūtų simbolis! – taip pat būtinai visuomet egzistuoja; ir abi pusės yra viena nuo kitos priklausomos.

Sistemų teorijos pateikiamas galios aiškinimas iš pirmo žvilgsnio atrodo tiesiog kaip reguliavimo procesas, neturintis nieko dramatiško. Tačiau labiau pasigilinus paaiškėja, kad simbolio sąvokoje glūdi ne tik *potencialumas*, bet ir *pasipriešinimas* tų sprendėjų, kurie tuo metu neturi teisės dalyvauti priimant sprendimus. Tie sprendėjai gerai žino, kad atmetus jų siūlomą alternatyvą bus ne tik priimtas jiems nepalankus sprendimas, bet ir daroma įtaka visiems tolesniems sprendimams: „Priimta komunikacija yra tolesnės komunikacijos prielaida“ (Luhmann 2002: 36). Taigi, apibendrinant, galia yra sprendimų priėmimo veiksmai, kurie remiasi simboliškai apibendrintu tarpininku „įtaka“, ir pati vėlgi veikia simboliškai. Vis dėlto galia nėra pats simboliškai apibendrintas tarpininkas, tačiau tik jo panaudojimas (taigi funkcijos įgyvendinimas).

Toliau argumentuojant bus remiamasi būtent šia galios samprata, tik ji bus pateikiama naujuose kontekstuose. Drauge norėtusi atkreipti dėmesį, kad kitose srityse, pavyzdžiui, socialinio darbo veiklos situacijose, yra pasitelkiami ir kiti požūriai į galią, geriau tinkantys nagrinėti specifines problemas. Tačiau tai neprieštarauja straipsnio autoriaus siekiams, turint galvoje, kad komunikacija grįstas sistemų teorijos aiškinimas būtent *šiose problemų lauke* pasižymi esminiais pranašumais. Dviem tolesniais žingsniais norėtusi tęsti šią mintį, siekiant išnaudoti esamą potencialą ir pašalinti galimus nesusipratimus. Todėl kitame skyriuje pateikiama lauko teorijos analizė (pagal Pierre'ą Bourdieu), o paskui žiniasklaidos priemonių teorija paremti samprotavimai, kuriuose orientuojamasi į Jürgeną Habermasą ir naujesnius mokslinius tyrimus.

1.2. Socialinė erdvė ir socialinis laukas (Bourdieu)

Būtent prancūzų sociologas Pierre'as Bourdieu savo *habitus* koncepcija ir su ja susijusia socialinės erdvės samprata padarė esminį tvarų poveikį šiuolaikinės visuomenės teorijos sampratai (Bourdieu 1987 a, 1987 b, 1998). Jo teoriniais darbais, skirtais *realių interakcijų laukams* analizuoti, moksliniuose tyrimuose pradėta stipriau remtis tik pastaraisiais metais. Pasak Bourdieu, tiek socialinės erdvės, tiek realūs interakcijų laukai yra suskirstyti *pagal* veikėjų tarpusavio *santykius*. Ypatingas jo nuopelnas yra tas, kad jis įstengė paaiškinti, jog santykių struktūrą lemia ne tik tuo metu susiklostantys, bet ir anksčiau susidarę santykiai. Todėl laukuose vykstanti interakcija visuomet yra susijusi su tam tikromis prielaidomis, t. y. tie veikėjai – nesvarbu, ar tai būtų asmenys, grupės ar organizacijos, – kurie dėl jiems palankaus ankstesnio išteklų paskirstymo yra geriau jais apsirūpinę, dabartinėse interakcijose ir vėl bus pranašesni. Remiantis Bourdieu aiškinimu (Bourdieu 2013), išteklų skirstymą iš esmės reguliuoja trys skirtingos kapitalo formos ir priėjimas prie jų. Bourdieu išskiria ekonominį (visų pirma pinigai), kultūrinį (išsilavinimas visais jo pavidalais) ir socialinį (santykių patvarumas) kapitalą⁵. Kadangi šias kapitalo formas galima tam tikra dalimi perduoti, o visų lengviausia yra perduoti pinigus, ekonominiam kapitalui aiškiai atitenka privilegijuota pozicija. Tai turi tiesioginį poveikį galios problematikai. 1.1 skyriuje buvo akcentuojama, kad galia – tai laisvai kintanti, simbolinė ir apibendrinamąją reikšmę turinti valdymo priemonė, o ši įžvalga, žinoma, tebėra reikšminga, tačiau ją reikia integruoti į lauko teoriją.

⁵ Bourdieu išskiria dar ir simbolinį kapitalą, tačiau šis veikia neperžengdamas socialinio kapitalo ribų kaip jėga, leidžianti socialinį kapitalą išlaikyti arba didinti (pvz., šeimoje, giminėje, draugų rate ir pan.).

Skirtingas išteklių paskirstymas atsiliepia ir galimybei daryti įtaką. Tai yra karti patirtis, su kuria turbūt susiduria visi socialinio darbo profesijos atstovai. Tačiau dėl to nereikėtų apskritai neigti, kad mūsų profesija gali daryti įtaką sprendimų priėmimo procesams. Tiesiog reikia pasigilinti į tai, kokių yra galimybių *konkrečioje* visuomenės sistemoje arba kaip *konkrečiose* visuomenėse galima keisti jėgų santykį.

Čia svarbu atsižvelgti į du dalykus. Viena vertus, reikia paisyti realiai egzistuojančių galimybių, antra vertus – konkrečios visuomenės specifikos. Pirmąjį aspektą norėtusi plačiau pristatyti, o apie antrąjį – tik trumpai užsiminti, nors jis iš tiesų irgi yra labai svarbus. Bourdieu teigia, kad visose visuomenėse egzistuoja specifiniai santykiai, taigi ir specifiniai socialiniai jėgų laukai (Bourdieu 1987 b), tačiau atskirose visuomenėse veikiančios diferencijavimo principai labai *vieni nuo kitų skiriasi*. Tai taikytina ir istorinei visuomenės raidai. Pakanka pažvelgti į pastarųjų 100 metų Lietuvos istoriją, kad pamatytume, jog čia veikė visiškai skirtingi diferencijavimo principai ir visiškai akivaizdu, kad ne visuomet pagrindinį vaidmenį čia vaidino ekonominis kapitalas, kartais laikiną dominuojantį vaidmenį galios pasiskirstyme nulėmė priklausymas tam tikrai religinei, socialinei arba politinei grupei. Akcentuojame tai norėdami pabrėžti regioninių mokslinių tyrimų svarbą, nes tik ištyrus *konkrečius santykius*, bus galima parengti veiksmingas veiklos strategijas. Tik tuomet, kai bus rekonstruoti konkrečioje visuomenėje veikiančios *generatyviniai principai*, bus galima atpažinti tiriamoje socialinėje erdvėje veikiančias galios arba kapitalo formas, jas kritikuoti arba jomis pasinaudoti.

Trumpai įvardijus bendruosius visuomenėje veikiančius principus, reikėtų sutelkti dėmesį į pirmiau minėtus realius *interakcijų laukus*. Tuo norima pasakyti, kad bet kuris interakcijų laukas – nesvarbu, ar jis būtų visuomenės, ar šeimos lygmens – veikia pagal tuos pačius generatyvinius principus. Čia gali padėti tik empiriniai tyrimai. Kadangi tokiems procesams analizuoti šiame straipsnyje pasitelkiama specifinė sociologinė perspektyva, kuri socialinio darbo srityje dar menkai težinoma, siekdami ją iliustruoti, pateikiame vieną pavyzdį ir siūlome savo tyrimais pagrįstą žingsnių seką. Ši žingsnių seka yra pritaikyta vienam naujam projektui, kuris įgyvendinamas esamame socialiniame lauke, kuriame veikia skirtingi veikėjai, tarp jų ir už šio projekto vykdymą atsakinga institucija / bendradarbiaujančios institucijos:

Pirmas žingsnis: svarbių veikėjų analizė. Čia reikia pasigilinti į *visus* lauko veikėjus ir ištirti jiems būdingas ypatybes. Patartina sutelkti dėmesį į toliau išvardytus aspektus:

- bendrieji požymiai (statusas, asmuo arba institucija, apsirūpinimas ištekliais ir t. t.);
- kiekvieno atskiro veikėjo aplinka (priklausymas funkcinėms sistemoms; kokiomis loginėmis sistemomis jis vadovaujasi, kokio pobūdžio žinių ir kompetencijų turi?);
- svarbūs kiekvieno veikėjo interesai ir nuogaštavimai, susiję su konkrečiu lauku.

Antras žingsnis: lauko konteksto rekonstravimas. Šiuo konkrečiu atveju turimas mintyje galios išsidėstymas, kuriame nori arba turi įsitvirtinti naujasis projektas. Kontekstas paprastai yra heterogeniškas ir jį sunku perprasti. Pagal galios pasiskirstymą jis yra policentrinis, tai reiškia, kad egzistuoja skirtingi įvairaus diapazono vienas į kitą įsiskverbiantys galios centrai. Šiame žingsnyje pasiteisino toliau išvardyti klausimai:

- Kokios galios struktūros išryškėja šiame lauke (pavienės, kelios, kokio pobūdžio, pvz., būdingos tam tikrai savivaldybei arba institucijai)?
- Ką mano šie galios centrai vieni apie kitus?
- Kaip projektas gali rasti sau vietą šiame galios išsidėstyme, tai reiškia, kur yra palikta tam vietos, tačiau ir kokie lūkesčiai su tuo siejami?

Trečias žingsnis: naujojo projekto įsitvirtinimo lauke analizė. Projektas tuomet sėkmingai įsitvirtina, kai geba sukurti savo logika parentą veiklos lauką. Lauko teorijos požiūriu tai pasireiškia tuo, kad naujasis laukas geba atsispirti išorinėms įtakoms (plg. Forneck, Wrana 2009). Pagrindinis kriterijus – ar pavyko projektui tapti atskiru, sąlyginai autonominiu galios centru. Čia praverė toliau išvardyti klausimai:

- Kaip galima charakterizuoti projektą kaip veikėją (ypač jo statusą, išteklius, teisę priimti sprendimus).
- Projekto integravimas į lauko kontekstą ir pozicijos pasirinkimas (kokiai funkcei sistemai jis priklauso, su kuo jį sieja stiprūs ryšiai; kaip yra dirbama sąlyčio su kitais veikėjais taškuose?).

Išvada. Gebėjimas elgtis su galia priskirtinas pagrindinėms socialinio darbo kompetencijoms. Iš vienos pusės tai reiškia gebėjimą elgtis su konteksto galia, o iš kitos – gebėjimą įsitvirtinti kaip savarankiškai galios struktūrai.

Lieka atsakyti į lemiamą reikšmę turintį klausimą, kaip naudojama galia? Ar tai daroma etiška, atsakingai, ar – kaip pirmiau minėtuose galios kritikų įspėjimuose – prieštaraujant dalyvių interesams, tai reiškia atimant iš jų motyvaciją ir juos stabdant. Šiam klausimui yra skirtas tolesnis skyrius.

1.3. Komunikacinė galios ir socialinio darbo aplinka (Habermasas)

Paskutinio teorinio skyriaus tikslas – prieš tai išskirtus teorinius aspektus, remiantis Jürgeno Habermaso komunikacinio veiksmo modeliu, susieti su komunikacijos kontekstu.

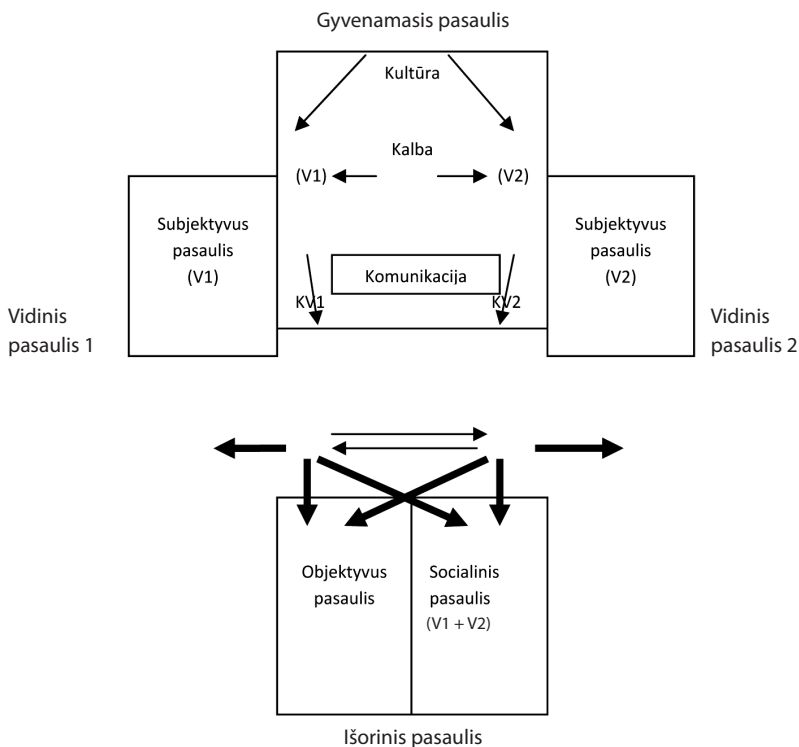
Savo pagrindiniame veikale, skirtame komunikacinio veiksmo teorijai (Habermas 1985), Habermasas analizavo įvairias konvencionalių veiksmų strategijų dilemas bei ribas ir, pateikdamas savo veiklos modelį, pasiūlė integruojamojo pobūdžio sprendimą, kuriuo bus remiamasi tolesniuose samprotavimuose⁶. Habermasas aiškino, jog etiniu požiūriu visiškai nėra smerktina, atliekant komunikacinius veiksmus siekti patenkinti savo pretenzijas, nesvarbu, ar jos būtų tikslingai racionaliai pagrįstos, ar emociškai motyvuotos. Priešingai, savo teorijoje jis skirtingas pretenzijas į komunikacijos veiksmų pripažinimą traktuoja kaip teisėtas ir suteikia joms naują reikšmę. Norėtume tai iliustruoti vadinamuoju trijų pasaulių modeliu (Habermas 1985, 2 tomas: 193).

2 pav. pateikta schema siekiama parodyti, kad komunikacijoje dalyvaujantys veikėjai (vidinis pasaulis 1 arba vidinis pasaulis 2) turi išskirtinį priėjimą prie atitinkamo (*V1 arba V2 subjektyvaus pasaulio* (minčių, jausmų, prisiminimų, pomėgių ir t. t.) ir gali savo nuožiūra įtraukti jį į komunikaciją, jeigu nori, kad būtų atsižvelgta į tam tikrus jo aspektus. Pretenzija į komunikacijos veiksmo pripažinimą čia yra *tikrumas*. Iš objektyvaus pasaulio kylančios pretenzijos į pripažinimą lemia būtinybę įgyti moksliskai pagrįstą žinių (apie gamtos, socialinius arba ekonominius dalykus / reiškinius)⁷. Tokias žinias reikia išsiaiškinti pasitelkus strateginius diskursus⁸ ir įgyvendinti praktinėje veikloje. Šios žinios yra vienodai prieinamos visiems komunikacijos dalyviams.

⁶ Į kritiką čia nenorėčiau gilintis; apie tai galima paskaityti paties Habermaso veikaluose ir daugybėje antrinių šaltinių.

⁷ Habermasas čia seka Popperiu: objektyvus pasaulis yra tas, kuris yra laimimas per mokslinį pažinimą. Taigi objektyvus pasaulis remiasi dalykais, apie kuriuos galima pasakyti kažką tikro, kam nereikia konsensuso (dalykams nereikia pritarimo kaip socialiniame pasaulyje, nes ten dėl dalykų turi būti susitariama).

⁸ Strateginiai diskursai kaip tik ir yra tokie, kuriems nereikia pritarimo (žr. 7 išnašą) (pvz., Einšteinas yra teisingas nepaisant to, ar kas nors pritaria jo teorijai).

Storosios strėlės reiškia veikėjų sąsajas su pasauliu, kurias jie sukuria savo komunikacijos veiksmais

2 pav. *Komunikacijos veiksmų sąsajos su pasauliu (Habermasas)*

Pripažinimo kriterijus čia yra *tiesa*, kuri nėra priklausoma nuo kitų pritarimo. Trečioji sąsaja su pasauliu – tai *socialinis pasaulis* ($V1 + V2$). Šiame pasaulyje pripažinimo kriterijus yra *teisingumas*, kuris nurodo, jog yra leistinas tik bendras susitarimas dėl socialiniu požiūriu tinkamų veiksmų vykdymo.

Išvada. Visos trys sąsajos su pasauliu yra lygiavertės, jos negali viena kitos pakeisti arba būti sureikšmintos ar sumenkintos viena kitos sąskaita. Šio principo taikymas galiai reiškia, jog komunikacijos kontekste suvokiamoje galios sampratoje atsižvelgiama būtent į tuos prieštaravimus, kurie buvo suminėti pradžioje, siekiant atskirti galią nuo įtakos. Todėl mūsų siūloma galios koncepcija traktuoja galią 1) kaip valdymo priemonę, be kurios negali apsieiti modernios organizacijos, 2) dėl kurios deramasi ne beorėje erdvėje, o visuomet tik konkrečiuose socialiniuose laukuose ir tam, kad šis derybų procesas būtų sėkmingas, būtina 3) jo metu vienodai atsižvelgti į visas sąsajas su pasauliu. Pavyzdžiui, aš galiu pasiekti, kad kažkas būtų vykdoma, net jeigu organizacijos darbuotojai tam prieštarauja, tačiau tai pakenks jų motyvacijai, o galiausiai ir darbo sėkmei.

Socialinio darbo profesijoje Habermaso modelį galima taikyti visiems įmanomiems vykdomiems veiksams ir visais veiklos lygmenimis. Nesvarbu, ar būtų kalbama apie santykius su socialinio darbo adresatais ir adresatėmis, kolegomis, ar pašaliniais⁹, visuomet būtina atsižvelgti į abiejų veikėjų visas tris sąsajas su pasauliu.

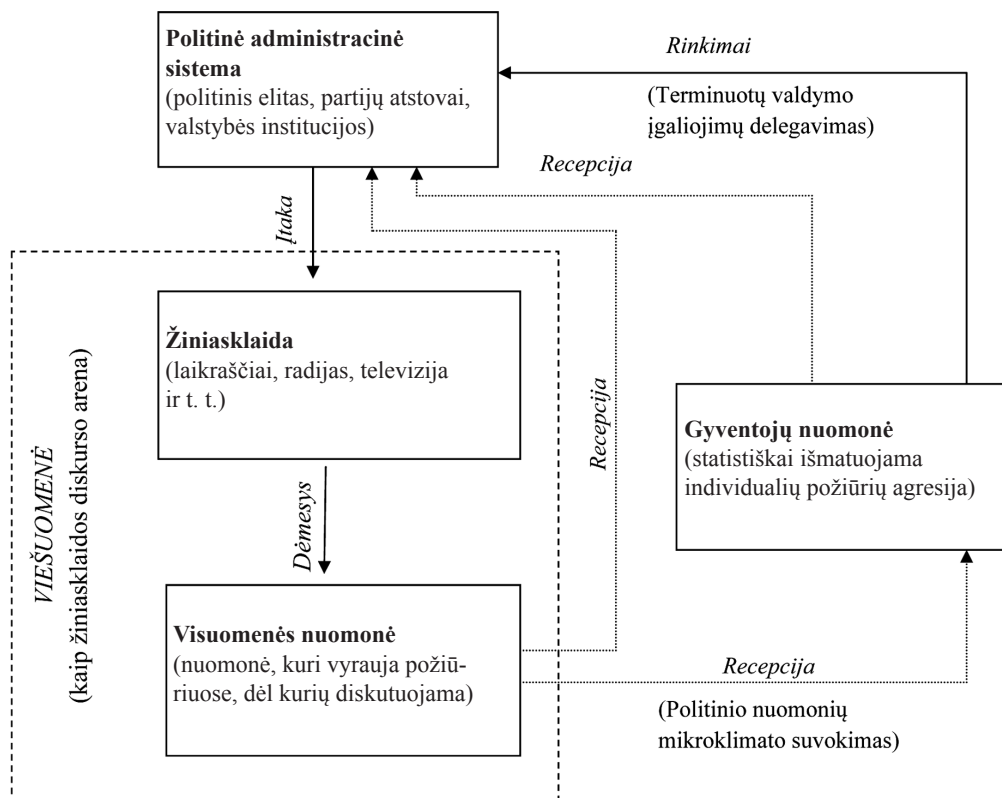
⁹ Žmonėmis iš aplinkos: politikais, kaimynais, giminaičiais ir pan.

Tačiau užuot toliau plėtojus šį aspektą, dabar ketinama pereiti prie galios problemos, kitaip tariant, prie socialinio darbo *negalios* visuomeniniuose kontekstuose.

1.4. *Negalia, viešuomenė ir lobistinė veikla*

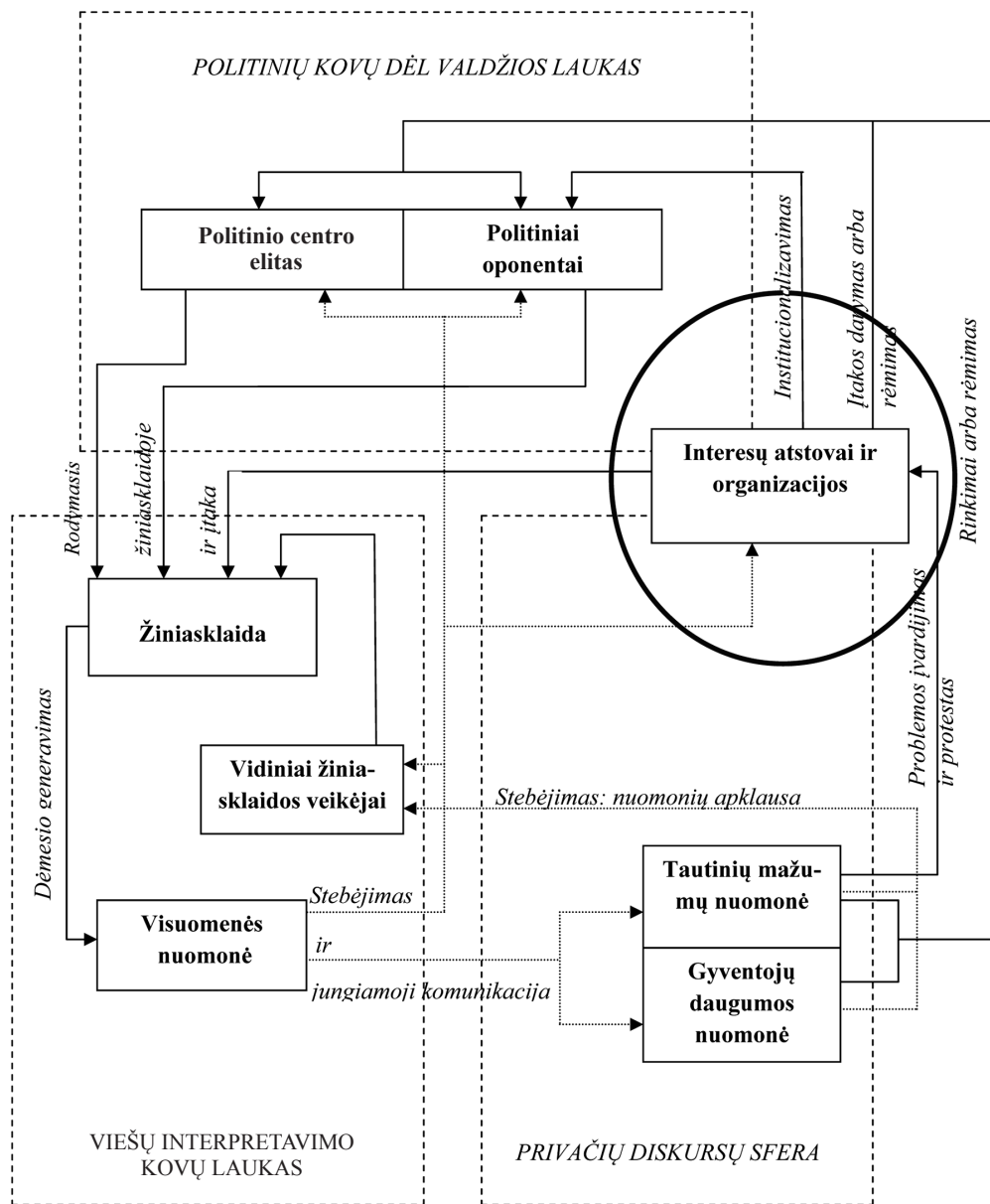
Pasitelkę paprastą modelį (3 pav.) norime parodyti, kad galios naudojimas – tai kompleksiškas reguliavimo procesas, kuris nepaklūsta paprastam priežastingumo dėsnui.

Iš 3 pav. pateiktos schemos matyti, kad yra keturios sąlyginai savarankiškos sritys (stačiakampiai laukeliai). Schemos viršuje yra „Politinė administracinė sistema“. Tai yra vieta, kurioje priimami sprendimai. Tačiau šiai sistemai daro įtaką kitos sritys. Visų pirma tai yra vadinamoji „Visuomenės nuomonė“. Tai yra šalies gyventojų pareikšta valia. Ją reikia aiškiai atskirti nuo „Gyventojų nuomonės“ srities. Pastarąją galima nuodugniai ištirti tik empiriniu būdu, nes didelė dalis gyventojų formuojant nuomonę nedalyvauja. Dėl to hegemoninės grupuotės sukuria įspūdį, kad jos atstovauja daugumos nuomonei. Tai iš dalies atitinka tikrovę, nes dauguma nesužino, kokia yra jos nuomonė. Tą aiškiau nusako tylėjimo spiralės sąvoka. Ji reiškia, kad pavieniai asmenys, kurie nepasako savo nuomonės, mano, jog jų nuomonė yra nesvarbi. Tačiau kadangi jie tyli, kiti jų nuomonės nesužino, o ir jie patys nesužino, ką kiti mano. Šį efektą galima pastebėti ir grupėse, tuomet grupės moderatoriams tenka viena pačių sunkiausių užduočių – pasiekti, kad

3 pav. *Paprastas viešo galios naudojimo modelis (Kröhnke 2007)*

visi grupės nariai atskleistų vieni kitiems savo nuomonę. Paskutinė sritis – tai žiniasklaida. Ji gali daryti esminę įtaką tiek nuomonės formavimo procesams, tiek nuomonės paveikslų vaizdavimui. Tai yra abipusis procesas, vaidinantis esminį vaidmenį naudojant galią. Linijos rodo atskirų sričių tarpusavio priklausomybę, kuri pasireiškia, pavyzdžiui, per rinkimus. Realūs procesai yra, savai-
me suprantama, kur kas sudėtingesni. Tą norime iliustruoti kita schema (4 pav.).

4 pav. Diferencijuotas viešo galios naudojimo modelis (Krähnke 2007)

Užuot aiškinę visą schemą, norėtume atkreipti dėmesį į ratu apvestą sritį „Interesų atstovai ir organizacijos“ ir jos vietą visoje struktūroje. Ši sritis byloja apie stiprėjančią interesų atstovų poveikį. Jai priskirtinos visos viešųjų ryšių ir lobistinės veiklos formos. Interesų atstovai turi būti pajėgūs sau rūpimus dalykus integruoti į visuomenės nuomonę, kad jų pateikiami aiškinimai taptų įtikinami ir paskatintų galios turėtojus į juos atsižvelgti, kai bus priimami sprendimai. Jeigu dauguma gyventojų jiems pritaria, arba – kaip buvo paaiškinta pirmiau – susidaro įspūdis, jog taip yra, galios turėtojams tenka to paisyti.

Į šį aspektą norėtume labiau pasigilinti, pasitelkę valdysenos sąvoką, kad parodytume, kokių esama galimybių daryti įtaką.

2. Naudoti galią: užimti erdves

Socialinis darbas – tai svarbiausia modernios visuomenės profesija. Jos indėlis yra didelis visur, tačiau jis yra nepakankamai arba neaiškiai įsisąmonintas. Į socialinį darbą – panašiai kaip į auklėjimą ir bendrųjų intelektinių kompetencijų ugdymą – vis dar žiūrima kaip į marginalias visuomenės užduotis, kurioms nebūtina skirti daugiau dėmesio. Niekas neišvaduos socialinio darbo iš šios šešėlinės egzistencijos, jeigu jis pats to nepadarys. Norėtume suteikti tam keletą paskatų.

2.1. Valdysena (*angl. governmentality*)

Naujoje diskusijoje apie socialinių procesų formavimą reikia atsižvelgti į visas galios panaudojimo sąlygas, apie kurias buvo kalbėta pirmiau. Įdomu, kad Michelis Foucault, turbūt pats kūrybingiausias ir radikaliausias galios mechanizmų kritikas, savo vėlesniuose veikaluose taip pat gilinosi į šį klausimą. Jo mintimis, kurias apibendrina valdysenos sąvoka, remiamasi ir dabar, jos plėtojamos toliau arba perkeliamos į specifinius laukus (plg. Fuller, Marquardt 2009: 85). Kalbant apie valdysenos sampratą, pirmiausia reikėtų priminti tris visuomeninių galios santykių išraiškos formas:

„Galia išauga

1. iš to, kaip mes samprotaujame apie savo būtį (diskursas / diskursyvūs tiesos efektai),
2. iš to, kaip mes vieni kitais vadovaujamės¹⁰ (galios mikrofizika / disciplina) ir
3. iš to, kaip mes vadovaujamės pačiais savimi (savojo „aš“ etika / subjektyvizavimas)“ (ten pat, p. 85).

Šis trejopas galios reiškimosi būdas šiek tiek kitokiu pavidalu atsikartoja ir Jürgeno Habermaso bei Niklaso Luhmanno teoriniuose požiūriuose. Viena vertus, tai byloja apie išsamią analizę, antra vertus, apie tai, kad, atrodytų, nesuderinamos pozicijos iš tiesų visai nėra taip labai viena nuo kitos nutolusios. Trys šiaip jau visai skirtingi teoriniai požiūriai susieina toje vietoje, kur Habermasas kalba apie sėkmingą komunikaciją, pasireiškiančią „komunikacinio veiksmo“ forma (Habermas 1985), Luhmannas – apie visų galimų sistemos santykių atskleidimą siekiant, kad ji sėkmingai veiktų (Luhmann 1984), o Foucault – apie gerą valdymą arba socialinį formavimą, t. y. apie valdyseną.

Valdyseną galima apibūdinti kaip valdymo meną. Valdymą tiek Foucault, tiek Habermasas supranta kaip su komunikacija susijusį galios naudojimą. Valdymas – tai visų trijų galios santy-

¹⁰ Čia turimi galvoje visi visuomenėje egzistuojantys socialiniai elgsenos būdai ir modeliai (visais lygmenimis: santuoka, šeima, universitetas, miestas etc.).

kių suaktyvinimas remiantis toliau išvardytais pakankamai pragmatiškais elementais (plg. Füller, Marquardt 2009: 88): „<...> suvoktų problemų struktūra (*klausimai, kuriuos reikia spręsti*), siektiniais tikslais (*tinkamas tikslas*) ir įmanomais sprendimo būdais (*teisingi nurodymai*)“ (ten pat).

Jeigu šį teiginį pritaikome mūsų keliamam klausimui, tai reikštų, kad turime ieškoti *reikšmingų diskursų*, remdamiesi savo profesionalumu daryti jiems įtaką, gerai pasverti savo tikslus tiek viešame, tiek specializuotame diskurse, nuosekliai juos pagrįsti ir galiausiai – strategiškai veikti diskursiniame jėgų lauke, ypač pasitelkę tinklinę veiklą. Toks sistemingas įtakos darymas diskursams gali tik tuomet duoti juntamų rezultatų, kai mes lygiai taip pat veiksime ir savo profesinėje srityje: klientų ir kitų organizacijų atžvilgiu (remiantis Luhmannu, tai reikštų kitoms subsistemoms teikiamas paslaugas). Bet visa tai bus bergždžia, jeigu to nelydės rūpinimasis pačiais savimi. Foucault tai apibūdino kaip perėjimą nuo rūpinimosi savo siela prie rūpinimosi pačiais savimi ir nuodugniai gilinosi į šį aspektą (Foucault 1993 a), bet jis šiame straipsnyje nebus toliau gvildinamas.

2.2. Būrimasis į tinklą ir darbas sąlyčio taškuose

Grįžtant prie schemos apie įtakos darymą visuomenės nuomonei ir galios naudojimą visuomenėje, derėtų atkreipti dėmesį į specifinę strategiją, kuri jau daugeliu atvejų daug prisidėjo prie to, kad socialinis darbas įgytų didesnę įtaką ir galią. Čia turimas galvoje būrimasis į tinklus ir tinklinis bendradarbiavimas. Šiandien tai yra vieni pagrindinių įrankių, naudojamų mūsų profesijoje. Tačiau reikia pasakyti, kad nors tinklinis bendradarbiavimas su mums artimomis institucijomis (bendruomene ir bažnyčia) klostosi sėkmingai, apie mums tolimesnes profesijas to pasakyti negalima. Kaip pavyzdį galima pateikti socialinės erdvės planavimo sritį, kur galima būtų bendradarbiauti ne tik su miesto planavimo specialistais, bet ir su architektais, geografa, žemės ūkio įmonėmis, taip pat su policija ir kitomis institucijomis. Sėkmingai susibūrus į tinklą atsiranda įtakingos ir galingos instancijos, kurių negali ignoruoti priimančieji politinius sprendimus.

Tačiau būrimasis į tinklą drauge sąlygoja ir įvairias dilemas. Visų pirma derėtų paminėti labai didelius skirtumus tarp realiųjų interpretavimo modelių arba tam tikrai funkcijai vykdyti reikiamų specifinių žinių bei vertybinių nuostatų. Todėl užtikrinti patvarų ir dalykišką bendradarbiavimą yra gana sudėtinga; tą rodo nemenkas kiekis nepasisekusių projektų. Būrimasis į tinklą, reikia specifinės pagalbos. Ši veikla dažnai vadinama *darbu sąlyčio taškuose*. Ją vykdo tam tikrai organizacijai ar profesijai atstovaujantys veikėjai, kurių užduotis – stebėti į tinklą susibūrusias organizacijas. Šie veikėjai turi būti savo organizacijų įgalioti vykdyti stebėjimo veiklą, jie turi būti aprūpinti reikiamais ištekliais ir būti pajėgūs tai, ką pastebėjo, suprantamai atspindėti savo organizacijose. Jie yra atsakingi ir už tinklinio bendradarbiavimo organizavimą. Tai gali pasirodyti trivialu, tačiau paaiškėjo, kad ši veikla – tai pagrindinis sėkmės kriterijus, todėl jai turėtų būti skiriamas deramas dėmesys.

3. Jungtis prie galios struktūrų – žmogaus teisės puoselėjančios profesijos užduotis

Šiuo metu Vokietijoje vyksta kova dėl galios. Ši kova rodo, kaip gali būti kuriamos koalicijos, kurias pasitelkus net socialinis darbas galėtų daryti tvarų poveikį visuomenės nuomonei, o drauge ir politinėje sistemoje – visais jos lygmenimis, pradedant šalies įstatymų leidyba ir baigiant ben-

druomeniniais ir instituciniais pačių mažiausių organizacijų ryšiais – priimamiems sprendimams. Šią kovą dėl galios sukėlė Jungtinių Tautų konvencijos dėl neįgalių žmonių teisių ratifikavimas Vokietijoje. Tai ne tik sukūrė prielaidas naujai teisei atsirasti („Neįgaliųjų teisės“), bet ir padarė poveikį visoms socialinėms subsistemoms (žr. 5 pav.).

A = Adaption (liet. P = prisitaikymas)	G = Goal attainment (liet. T = tikslo siekimas)
Ekonominė sistema Pinigai Lėšų skyrimas	Politinė sistema Galia Orientavimasis į inkluziją
Kultūra, religija Vertybinė orientacija Lygiavertis dalyvavimas	Teisinė sistema, normos Įtaka Neįgaliųjų teisės
L = latent pattern maintenance (liet. L = latentinių vertybinių nuostatų išsaugojimas)	I = Integration (liet. I = integracija)

5 pav. *Socialinis darbas ir inkluzija AGIL schemeje*

Kalbant apie galios klausimą tai reiškia, kad visiems profesionaliems sprendimų projektams, kuriais siekiama užtikrinti įteisintas teises, visose visuomenės vietose yra teikiama pirmenybė. Taigi socialinis darbas turi visų pirma pasirodyti esąs pajėgus formuluoti (moksliškai) pagrįstus veiksmų principus ir įtraukti juos į diskursą. Ligšiolinė patirtis rodo, kad ekonominė sistema daro priešpriešinį spaudimą, bet minėtu konkrečiu atveju jis yra visai tramdomas. Tačiau jokių būdu nereikia manyti, kad situacija jau yra tvariai išspręsta, nes vertybinės orientacijos sritis visuomenėje dar nėra pakankamai tvirta. Tą rodo empirinių tyrimų, kuriais buvo siekiama išsiaiškinti, kokių grupių atžvilgiu gyventojai yra nusistatę priešišškai, rezultatai. Pasirodė, jog „priešiškas“ nusistatymas greta „svetimų“ vis dar išlikęs ir kalbant apie „neįgaliuosius“. Tvarumą bus galima pasiekti tik tuomet, kai bus gerbiami visų žmonių ypatingi poreikiai sulaukti paramos ir kai nebus trukdoma jiems besąlygiškai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Išvados

Kovojant dėl visuomeninių sprendimų, socialinis darbas nėra galingas veikėjas. Tačiau jis nėra pasmerktas neturėti galios. Kai kuriuos dalykus jis gali pasiekti ir pats, o kai kurių jis pats vienas pasiekti negali. Ką socialinis darbas galėtų padaryti, kad padidintų savo galią:

- Be jokio išankstinio nusistatymo išanalizuoti ir aprašyti, kaip vyksta galia besiremiantys sprendimų priėmimo procesai ir kaip veikia galia.
- Išsiaiškinti, į kurias sritis jam reikėtų įnešti specifinę savo indėlį ir įtikinamai paaiškinti tai kitiems. Šis indėlis galėtų būti susijęs su visuomenine socialinio darbo funkcija, kitoms subsistemoms, pavyzdžiui, švietimo, sveikatos, teikiamomis paslaugomis arba netgi individualiu gyvenimo būdu, turint galvoje rūpinimąsi pačiais savimi.
- Šiuos specifinius indėlius reikia įtraukti į viešąjį diskursą, skirtą nuomonei formuoti ir ieškoti politinių sprendimų.

- Pagrindinė socialinio darbo užduotis visais lygmenimis yra tinklinis bendradarbiavimas ir koalicijų sudarymas. Reikia išsiugdyti specifinį pojūtį, kuris yra būtinas darbui sąlyčio taškuose.
- Naudojimasis įvairiais įvykiais ar procesais kartais padeda rasti sprendimus, kurių šiaip jau neįstengiama pamatyti.

Tą galima būtų iliustruoti trumpu pasakojimu:

Vyras jojo kupranugariu per dykumą. Staiga tolumoje pamatė būrelį žmonių ir bandą kupranugarių. Žmonės blaškėsi, buvo akivaizdžiai sutrikę. Prijojęs arčiau jis paklausė, kas jiems nutiko. Šie atsakė, jog mirė jų tėvas ir paliko juos visiškoje neviltyje, nes jie nežina, ką daryti. Keliautojas pasiteiravo, kas juos verčia taip jaustis. Šie atsakė, kad tėvas liepęs jiems pasidalyti tarp savęs 17 jo kupranugarių. Vyriausiasis sūnus turįs gauti pusę jų, vidurinis – 7, o jauniausias – vieną, o tai yra visiškai neįmanoma, nes jie negalį padalyti per pusę 17 kupranugarių. Tada vyras jiems tarė:

– Gerai, aš atiduosiu jums savo kupranugarį, tuomet turėsite 18. Žmonės nuoširdžiai jam padėkojo. Vyriausiasis pasiėmė pusę visų kupranugarių, t. y. 9, vidurinis – 7, o jauniausias – vieną. Ir visi laimingi nujojo savo keliu. Vienas kupranugaris atliko, tai buvo keliautojo kupranugaris. Užsėdęs ant jo šis taip pat laimingas leidosi į kelią.

Šio pasakojimo moralas yra toks: reikia būti atidiems ir protingiems, ieškoti progų, kuriomis galima būtų pasinaudoti ir kurios nieko „nekainuoja“. Protingas pasirinkimas gali padėti pasiekti tai, kas ligi tol atrodė neįmanoma.

Taigi žiūrėjime, kur galime kūrybingai pasinaudoti tuo, ką sutinkame savo kelyje ir kas nei iš mūsų, nei iš kitų nereikalauja didelių pastangų. Tai gali būti kažkur švenčiamos progos arba žmonių keliamos bei įgyvendinamos iniciatyvos, prie kurių galime prisidėti kaip partneriai, padėjėjai arba bendrakeiviai, ir tai bus naudinga abiem pusėms.

Iš vokiečių kalbos vertė Nora Drulienė

LITERATŪRA

Bourdieu, Pierre. 1987 a. *Die feinen Unterschiede. Kritik der gesellschaftlichen Urteilskraft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Bourdieu, Pierre. 1987 b. *Rede und Antwort*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Bourdieu, Pierre. 1998. *Praktische Vernunft. Zur Theorie des Handelns*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Bourdieu, Pierre. 2013. Symbolisches Kapital und soziale Klasse. Mit einer Einleitung und Anmerkungen von Loic Wacquant, *Initial* 24. Jg. /Heft 2: 4–13.

Bourdieu, Pierre; Boltanski, Luc; de Saint Martin, Monique; Maldidier, Pascale. 1981. *Titel und Stelle. Über die Reproduktion sozialer Macht*. Frankfurt am Main: Europäische Verlagsanstalt.

Forneck, Hermann; Wrana, Daniel. 2009. Professionelles Handeln und die Autonomie des Feldes der Weiterbildung, in Barbara Frieberthäuser, Markus Rieger-Ladich, Lothar Wigger, Hg., *Reflexive Erziehungswissenschaft. Forschungsperspektiven im Anschluss an Pierre Bourdieu*. Wiesbaden: VS Verlag 175–89.

Foucault, Michel. 1993 a. Technologien des Selbst, in H. Luther Martin, Huck Gutman, Patrick H. Hutton, Hg., *Technologien des Selbst*. Frankfurt am Main: Fischer: 24–62.

Foucault, Michel. 1993 b. Die politische Technologie der Individuen, in H. Luther Martin, Huck Gutman, Patrick H. Hutton, Hg., *Technologien des Selbst*. Frankfurt am Main: Fischer: 168–87.

Foucault, Michel. 2004. *Hermeneutik des Subjekts. Vorlesungen am Collège de France (1981/82)*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Füller, Henning; Marquardt, Nadine. 2009. Gouvernementalität in der humangeographischen Diskursforschung, in Georg Glasze, Annika Mattisek, Hg., *Handbuch Diskurs und Raum. Theorien und Methoden für die Humangeographie sowie die sozial- und kulturwissenschaftliche Raumforschung*. Bielefeld: Transcript: 83–106.

Habermas, Jürgen. 1985. *Theorie des kommunikativen Handelns*; Band 1: Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung; Band 2: Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Krähnke, Uwe. 2007. *Selbstbestimmung. Zur gesellschaftlichen Konstruktion einer normativen Leitidee*. Weilerswist: Velbrück.

Luhmann, Niklas; 1984. *Soziale Systeme. Grundriß einer allgemeinen Theorie*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Luhmann, Niklas. 1994. *Die Wirtschaft der Gesellschaft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Luhmann, Niklas. 2002. *Die Politik der Gesellschaft*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Luhmann, Niklas. 2004. *Einführung in die Systemtheorie*. Herg. von Dirk Baecker. Heidelberg: Carl Auer.

Otto, Hans-Uwe; Thiersch, Hans, Hg. 2001. *Handbuch der Sozialarbeit / Sozialpädagogik*. Neuwied: Luchterhand.

Parsons, Talcott. 1951. *The Social System*. London: Collier Mcmillan.

Parsons, Talcott. 1980. *Zur Theorie der sozialen Interaktionsmedien*. Opladen: Westdeutscher Verlag.

Samerski, Silja. 2013. Professioneller Entscheidungsunterricht. Vom Klienten zum mündigen Entscheider, *Leviathan* 41. Jg. /Heft 1: 164–162.

Staatliche Pädagogische Universität Wologda und Evangelische Fachhochschule R-W-L (Hg.). 2002. *Lexikon der Sozialen Arbeit*. Bochum, Wolodga: Staatliche Pädagogische Universität Wologda / Evangelische Fachhochschule R-W-L.

Wagner, Harald. 1996. *Lebenswelt und Glaube: Kritik der Lebenswelttheorie und ihre Übertragung auf den Gemeindeaufbau*. Frankfurt am Main u.a.: Peter Lang.

Weber, Max. 1990 [1925]. *Wirtschaft und Gesellschaft*. Tübingen: J. C. B. Mohr.

(LACK OF) POWER AND THE PROFESSION OF SOCIAL WORK

Harald Wagner

Summary

This paper deals with the question whether or not social work is a powerful player within the society. The perspective is a German one, but reflects the situation in the other European and Non-European countries. Its aim is to develop a multi-perspective model of understanding that in return can prove the situation in any country.

In a first step the problem of power is related to a theory of symbolic generalised media. As according to Talcott Parsons, it is shown here that only a balanced combination of different media, like money, power and influence will lead to successful social actions. In a second step the reality of social fields after Pierre Bourdieu is focused. This helps to understand the importance of all players, resources and aims. Using the theory of communicative action of Jürgen Habermas it discusses what dimensions of social action are involved and how they relate to each other. And after stressing the possibilities of lobbying in the mass media, conclusions are formulated. So the article shows some of the biggest obstacles but also the possibilities for social work becoming a powerful player in post-modern societies.